

Česká literatura od roku 1945 do současnosti

Česká literatura let 1945 - 1948

- díla psaná za války (Marie Pujmanová - Hra s ohněm, Drda - Němá barikády, Fučík - Hra s ohněm)
- díla reagující na konec války
- **1946 - Sjezd českých spisovatelů:** první spor o orientaci literatur: vyřešen kompromisem: socialistická literatura je široký pojem, právo na fantazii
- **rozvoj kritiky: marxistická Zdeněk Nejedlý, Ladislav Štoll, Jiří Taufer, Josef Rybák; zemřeli: J. Fučík, Eduard Urkx**
- **nemarxistická: Miloslav Hýsek, Albert Pražák, Karel Krejčí, Václav Černý, Felix Vodička, René Wellek, Pavel Eisner**
- nová díla nejsou četná □ próza reaguje pomaleji než poezie □ vycházejí především díla meziválečná, vzniklá za 2. světové války a díla kratšího rozsahu

Egon Hostovský

- za 2. světové války diplomat, po roce 1949 žije v exilu v USA, díla jsou vydávána jen v letech 1967-69
- po válce se zabývá exilem, hledání místa v nových situacích
- *Cizinec hledá byt, Nezvěstný, Dobročinný večírek, Literární dobrodružství českého spisovatele v cizině*

Česká próza po roce 1948 až do poloviny 50. let

- zúžení pojmu **socialistického realismu:** výchovná a poznávací složka literatury
- **budovatelský román:** podrobný popis pracovního prostředí, řešení konkrétních výrobních problémů, schematické rozlišení postav a charakterů, motivy třídních srážek, sabotáží, osidlování pohraničí, združstevňování vesnic
- **historický román:** reaguje na události 2. světové války (**Marie Pujmanová - Hra s ohněm, Život proti smrti**), doba 1. republiky - budování dělnického hnutí (**A. Zápotocký - Rudá zře nad Kladnem, Vstanou noví bojovníci**), navazují na revoluční husitské tradice (**M. V. Kratochvíl - Mistr Jan**)
- **politické procesy s ruralisty (Josef Knap, František Křelina)** - později rehabilitován - později rehabilitováni

Vladimír Neff

- historická próza
- přesné vylíčení historických reálií; časté filozofické úvahy; humor je protikladem k složitým úvahám; vnitřní svět hrdiny, společenské uspořádání boj dobra a zla □ jestli lze konat dobro a dosáhnout úspěchu; hrdinové jsou věrní svým ideálům, pro které padnou, postavy mají lásku ke vzdělání (□ citace, složitý jazyk, navazují na filozofy)
- *Malý velikán, Třináctá komnata, Sňatky z rozumu, Zlá krev, Veselá*

vdova, Královský vozataj: vytváření českého povědomí, kapitálu a buržoazie; realistické zobrazení historie, dobový jazyk, popisy i psychologie postav

▣ Srpnovští páni, Královny nemají nohy, Prsten Borgia, Krásná čarodějka: filozofie dějin ▣ historická fakta nejsou přesná, filozofie dějin i dnešního člověka

▣ Srpnovští páni: liší se od historických románů své doby, popisuje středověk od počátků až k reformaci přes postavy: měšťané, srpnovští páni; složitá společenská struktura, vyvážená humorná poloha s vážnými úvahami, historickými popisy

Vladimír Körner

Střepiny v trávě, Adelheid, Zánik samoty Berhof (střed Čech - Němci), Údolí včel, Zrození horského pramene: novely

▣ Slepé rameno (konec protektorátu), Písečná kosa (13. stol., křížácké výpravy), Lékař umírajícího času (J. Jesenský): romány

▣ Střepiny v trávě: matka se vrací z koncentráku, dcera z převýchovy v Německu ▣ nemůžou k sobě najít cestu, dcera utíká do Německa

▣ Údolí včel: rytířský řád, doba Otakara II., hlavní postava je Ondřej z Bukoviny, je v řádu, ale uteče; pronásleduje ho jeho fanatický přítel Amin, dostihne ho, ale Ondřej ho zraní a uteče mu; doma se zamiluje do své macechy Lenory, na svatbě ji Amin zabije - aby Ondřej nežil v hříchu sám se poskvrní, Ondřej ho předhodí psům; symbolická skladba: Pobaltí - vlci - nepříjemné dojmy, domov - včely - náležitost, přijmutí; Lenora - příroda, krása, život Amin - fanatický hledač čistoty; využití lyriky v popisech prostředí, krajiny - nepřímé popisy prostředí

Jan Otčenášek

▣ Občan Brych: o únoru 1948, ovlivněno ideologií

▣ Kulhavý Orfeus: 2. světová válka, vztahy mezi mladými lidmi

▣ Romeo, Julie a tma: novela, Praha 1942, ariječ Pavel a dívka Ester, která utekla před transportem; z Pavla se stane jiný člověk změní se, protože s Ester skončí jedna etapa jeho života, změna hodnot člověka, princip chronologický + vzpomínky. er-forma

Ladislav Fuchs

▣ Pan Theodor Mundsock: odchod Židů do táborů, snaha schizofrenika se na tábor připravit, protože už pronikaly první informace

▣ Variace pro temnou strunu: mladí Židé za protektoriátu

▣ Spalovač mrtvol: hlavní postava pan Kopferkingel je trochu narušený, pracuje v krematoriu a začne se cítit Němcem, spálí všechno co mu překáží v kariéře i svou rodinu, rychle postupuje, ale nakonec se zblázní

▣ Pasáček z doliny

▣ píše psychologické až snové prózy, hlavní postavy jsou narušené, nerozeznáváme co je sen a co je realita, bohatý jazyk, prolínání rovin, líčení, vnitřní monology Vévodkyně a kuchařka

Arnošt Lustig

▣ jeho postavy jsou pasivní, ale když se dostanou na dnou a jsou zoufalí udělají poslední zoufalou věc, za kterou zaplatí stejně životem

- Modlitba pro Kateřinu Horowitzovou: velitel lágru slíbí Židům za jejich zlato peníze, dlouho všecno protahuje, nakonec jim vezme peníze a zaveze je do lágru zpátky
- Popel a dýmant

Česká próza v 2. polovině 50. let a v 60. letech

- oživení prózy, zpoždění vůči poezii, díla za čínají vycházet až po roce 1960
- **socialisticko realistická tradice:** zaměřují se více na venkov □ kolektivizace, vznášejí i kritiku, ale nikdo výrazně neodsuzuje, bez otevřeného zhodnocení
- vliv **zahraničního umění** □ překlady děl zahraničních autorů (existencialismus, beat generation, experimentální próza)
- vycházejí **starší**, díky cenzuře neuveřejněná **díla: Žert - Kundera, Škvorecký**
- na veřejnost se poprvé dostávají zážitky vězňů v uranových dolech
- spisovatelé se začínají angažovat: **Sjezd spisovatelů:** první kritika systému, požadavky změn v rámci socialismu
- dozvuky do března 1969

Josef Škvorecký

- samizdatová a exilová póza □ r.1969 emigroval do Kanady, mnoho děl bylo zfilmováno, **detektivní romány** 60. let - hlavní postava je npr. Borůvka; **autobiografická díla** - hlavní postava je Dany Smiřický, období protektorátu až 70. let
- Zbabělci, Sedmiramenný svícen, Legenda Emöke, Konec nylonového věku, Tankový prapor, Mirákl, Prima sezóna, Příběh inženýra lidských duší, Hříchy pro pátera Knoxe
- Zbabělci: květnové povstání; nabourání mýtu o lidech bojujících na barikádách; lidé s klady i zápor, všichni měli strach; Danymu nejde o vlast, o velké skutky, ale chce udělat dojem na svou dívku Irenu, formují se jednotky domobrany, které se skládají ze zasloužilých občanů města, příchod uprchlíků z koncentráku
- Sedmiramenný svícen: rámcové povídky - rámcem je rozhovor Danyho s jeho kamarádkou Ráchel, reaguje na válku a poválečnou dobu
- Legenda Emöke: tři hlavní postavy na léčebném pobytu. redaktor z Prahy, učitel a žena Emöke; redaktor je lhostejný k životu, nemá hluboký vztah, cynik; učitel je stárnoucí muž, materialista nejhrubšího zrna, oplzlý, využívá své podřízené; Emöke je mladá žena z Košic, která je uzavřená, je s malou dcerou, nábožensky založena, žije si ve vlastním světě
- Tankový prapor: hlavní postava je Dany Smiřický, popis armády, velitelé nejsou schopni vést, motivovat, hrají si na vojáčky, absurdita
- Mirákl: Dany Smiřický je přichází na dívčí střední školu, rodinná zázemí, čivhošťský zázrak, praktiky, metody StB
- Příběh inženýra lidských duší: život učitele na škole v Kanadě; postřehy o studentech z různých oblastí (Arábie, Kanada, ...) □ různé názory na různé věci s poznámkami autora, téma emigrace v 70. letech □ deziluze

Vladimír Páral

□ Pět způsobů ukájení (Veletrh splněných přání, Soukromá vichřice, Katapult, Milenci a vrazi, Profesionální žena): černá pentologie - přináší něco nového: mechanizovaný život mezi prací a postelí, mladí lidé s ideály, které, ale postupně ztrácejí; vrchol jeho díla, sexualita, touha po kariéře, stereotyp velkoměsta; popisy situací z více pohledů □ stereotyp, objektivnost, charakteristika postav; prostředí severních Čech, popisy prací v závodě, známe podmínky, známe prostředí, nadsázka, parabola, Profesionální žena: žena, která jen poslouchá rozkazy, ale pak se rozhodne žít sama za sebe; Soukromá vichřice: kompozice postavená na opakování (popisů, slov, celých pasáží) □ stereotyp i ve výrazových prostředcích; Katapult: rodina s malou dcerkou, muž vidí v manželství stereotyp □ najde si milenky, všechno se změní v ještě větší stereotyp

□ Generální zázrak: po roce 1968

□ Mladý muž a bílá velryba, Radost až do rána, Muka obraznosti, Válka z mnoho zvířetem, Země žen

Václav Švejda

□ blízko k profesnímu románu, známe prostředí pracovní proces

Pavel Kohout

□ vstoupil do literatury budovatelskými verši, odsoudil srpnovou okupaci

□ Zářijové noci, Bílá kniha o caue Adam Juráček, Nápady sv. Kláry, Kde je zakopán pes, Hodina tance a lásky, Konec velkých prázdnin

□ Sněžím: po revoluci

□ Katyně: Lízinka Tachecí - krásná, chytrá, studuje na první katyni

Věra Linhartová

□ zakladatelka české experimentální prózy, exil a samizdat; prolínání časových pásem, prolínání a splývání dějů, osob, fikce a reality; hra se slovy, styly, s tématy, není pevný kompoziční princip mo svůj osobitý styl □ nejde o post modernismus

□ Meziprůzkum nejbližší uplynulého, Rozprava o zdviži, Dům daleko, Prostor k rozlišení: nejdějovější

□ Přestořeč: bezděje, rozhraní úvahy a monologu, spíše forma přednášky; Přestořeč: přednáška bez závěru, oslovení posluchače (čtenáře), experimenty z písmem (zrcadlově obráceno); ich-forma

Karel Pecka

□ zatčen, pracoval v uranových dolech, jeho díla vycházela v samizdatu a exilových nakladatelstvích

□ romány a kratší povídky z vězeňského prostředí

□ nerealizované scénáře: Návštěva, Horečka

□ Horečka: román, popis tábora v Jáchymově, uprchl vězeň, jeho parťák byl zatčen □ solidarita vězňů; hlavní postavy Bohdan - uprchlík a Lukáš - jeho parťák a přítel; Bohdan zabije člověka pro šaty, peníze, zbraň, dostane se do Prahy a navázat kontak se svým přítelem Otou, který mu je

zavázán a ten mu pomůže zfalšovat doklady □ Bohdan se může volně pohybovat; Lukáš je mezi tím zatčen a vyslýchán, onemocní na zápal plic, nechce zradit kamaráda a zdělit jim kde je, vyhýbá se otázkám □ dochází až k filozofickým úvahám, Lukáš nakonec končí sebevraždou

□ Velký slunovrat: adaptace vězňů po amnestii roku 1960

□ Motáky nezvěstnému: popis dne, mezilidských vztahů, zabývá se i psychologíí, popisuje i protivníky, zabývá se všemi, tím jak myslí, uvažují

Václav Havel

□ publicista, dramatik, několikrát zatčen □ soubory dopisů: Dopisy z vězení: ucelená esej; Dopisy Olze

□ Zahradní slavnost: hlavní postava je dvacetiletý Hugo; opakování pasáží, slovní hříčky, opakují se kusy rozhovorů; zbytečná funkce zahajovače □ zbytečná byrokracie; prvky absurdního dramatu: téma, nulová sdělovací hodnota celých pasáží

□ Vyrozumění: nový úřední jazyk ptidepe, který nikdo neovládí; každé slovo má jen jeden význam, nesmyslný jazyk □ nesmyslná byrokracie

□ Žebrácká opera: modernizována

□ Audience: sládek prosí disidenta, aby na sebe psal udání, protože on to neumí a nerozumí tomu)

□ Vernisáž: předvedení nového bytu

□ Protest

□ Chyba: tři vězni na cele se hádají, protože nováček který za celou hru nepromluví, si zapálil před snídaní

□ Asanace: ozdravení starého domu

□ Zítřka ho pustíme: spolu s Petrem Oslzlým; hra o hře: vznik ČSR, Rašín vypráví své manželce

Česká próza 70. a 80. let

□ normalizace: návrat ke stavu konce padesátých let, zákazy publikace, nutnost podrobit se zkouškám

□ mnozí autoři publikovali pod cizím jménem; literatura oficiální, samizdatová a exilová

Ivan Klíma

□ samizdatová a exilová literatura, byl ovlivněn existencialismem; motivy. střet jedince s mocí, láska, samota, vliv na člověka; filozofická, psychologická díla □ pesimismus, pocit úzkosti

□ Hodina ticha: svět člověka po druhé světové válce, členěna na kapitoly (hlavní dějové pásmo, názory lidí, které spojuje jen místo a čas, příběh chlapce Pavla) a podkapitoly (příběh inženýra Martina), oba jsou po válce nejistí, snaží se najít sami sebe; soustředí se na vnitřní svět hrdinů a popis poválečné situace; filozofie: úvahy o postavení člověka, spravedlnosti, hlavním motivem je ticho; hovorová čeština, vulgarisma, němčina, angličtina

□ Milenci na jednu noc (den): 2 povídkové cykly, strach ze samoty

□ Lod' jménem Naděje: povídky, střet s mocí

- Soudce z milosti: generační rozdíly
- Má veselá jitra: ich-forma, realistické příběhy z doby normalizace, odráží se zde jeho zaměstnání, zamyšlení nad lidmi, společností, někdy jsou humorné, někdy jsou hořké
- Láska & smetí

Bohumil Hrabal

- samizdatová a exilový prozaik
- důkladná znalost prostředí: hospody, periferie, bufety; zachycení situace, atmosféry; jazyk charakterizuje vypravěče - texty vznikaly na jeden záťah; lyrické prvky, surrealistické prvky, lyrizovaná vyjádření, slang, vulgarismy
- Perlička na dně: povídky
- Pábitelé: inspirace hovory obyčejných lidí, v určitém prostředí, prepisy historek; pábitelé - lidi s perličkou na dně: opravdoví lidští, dovedou pomoci, dívat se i slyšet, dobré jádro v lidech z okraje společnosti
- Postřižiny: městský pivoar, vzpomínky na dětství, rodiče, příbuzní; zkracování vzdáleností: motocykl, krystalka, vlasy; groteskní, komické situace vypravované očima maminky; renesanční typy lidí, nečekaní, pábitelé, bez předsudků: strýc Pepin, maminka; obdiv k životu, mezilidské vztahy; slang, slovácké nářečí
- Obsluhoval jsem anglického krále: v exilu, číšník a hoteliér vypravuje o době mezi 20. a 50. léty, o svém působení v různých obdobích, v klubech, za protektorátu, za známky sikoupil hotel a vydělal první milión, přišlo znárodnění, začne dělat cestáře; hoteliér je ponikavý, snaživý, touží po bohatství, miluje ženy; celoživotní osamocení mezi lidmi, pak i faktická samota; vnitřní vývoj popisuje své city, ale nekomentuje je; jazyk je spisovný, slangové a odborné výrazy

Václav Dušek

- Panna nebo orel, Druhý dech, Tuláci, Dny pro kočku: volná literatura, snaha postižených lidí a lidí z okraje společnosti, snaha zařadit se
- Tuláci: povídky s hlavní postavou Tadeáše Falka z parta Kardinálů, kteří jsou chudí, shánějí si peníze, kde se dá; Nero: hrubé hování správce se jménem Nero
- Komu nepadají hvězdy: obyčejní lidé □ osobnosti

Valja Stýblová

- oficiální autorka 70. let, apolitická
- převážně pro dospělé, témata z lékařského prostředí (lékařka), postavení ženy ve společnosti, mezoilidské vztahy, odborná terminologie, psychologie ženy; popisy, charakteristika pomocí výrazových prostředků (v **Nenávidím a miluji** latinské citáty rozvíjejí i posunují děj)
- Skalpel prosím: lékař bilancuje svůj život, profesní i soukromý, blízký vztah k jeho ženě, retrospektiva, hlavní hrdina je vypravěčem i soudcem, vztah k pacientovi, popisy operací - reportážní postupy □ vlastní zkušenosti, vzpomínky jsou řazeny asociativně
- Mne soudila noc: problém potratů, lékařské odpovědnosti
- Moje velká víra, Dopis Kláře, Zlaté rybky: postavení ženy, její hodnotový žebříček, obětování kariéry dětem, rodině, problémy po odchodu dětí

- Nenávidím a miluji, Nevěra: život postavený na ideálech, nesplnitelném vzoru, mezilidské vztahy
- Rychlík z Norimberka, Až bude padat hvězda

Jan Pelec

- debutoval až v exilu, destrukce literárních, jazykových a morálních forem ⇐ navazuje na beat generation
- ... a to mi nemůžete udělat: narušený člověk, jde za svou vizí, ale zlaněl ho partyzáni
- ... a bude hůř: mladí lidé na přelomu 70. a 80. let, vzpoura proti rodině, škole, odchod do exilu; zběrné tábory v Rakousku, Itálii, pak utíkají do Paříže; vulgární slovník, faktické osoby (z Plastic People, Magor, ich-forma i er-forma - odcizení), vyjadřování odpovídá kladenské undergroundové skupině

Jiří Kratochvíl

- postmodernismus
- Medvědí román: cena E. Hostovského
- Uprostřed noci zpěv: prvky magického realismu
- Slepecké cvičení
- Siamský příběh: chlapec podřídil celý svůj život tomu, aby napsal o svém manželství s 24 letou ženou Danielou, když mu bylo 12; prolínání reality a snu, psychických stavů; prolínání stylů, jazykových rovin, přirovnání, oslovení čtenáře, Daniely

Milan Kundera

- samizdat, exil; po roce 1968 žije trvale v Francii
- krize po 2. světové válce □ postmodernismus, kritické zaměření, parodie, hravost
- Majitelé klíčů: námět z 2. světové války, divadelní hra
- Jakub a jeho pán, Ptákoviny
- Směšné lásky: povídky o lásce, hravé lehké, někdy až humorné, ale s hlubším podtextem □ úvahy o životě; jednoduchý spisovný jazyk, občas hovorová slova
- Druhý sešit směšných lásek, Třetí sešit směšných lásek
- Žert: život studenta Ludvíka, který je pro studentský žert obviněn státní policií. Je vyloučen z VŠ i ze strany, cítí se pořád jako komunist, cítí se zrazen lidmi, protože i kamarádi zvedli ruku proti němu; později je rehabilitován, chce se pomstít, ale pomsta už nemá cenu; druhá dějová linie je podobný život křesťana Kostky a folkloristy Jaroslava; formou vzpomínek, situace z hodně pohledů, doplněno notami, básněmi

Eva Kantůrková

- novinářka, mluvčí Charty 77, proti režimu □ samizdat, exilová nakladatelství
- píše o státní moci a o opozici, ale také společenské příběhy zapracované do kontextu doby
- Jen si tak maličko povyskočit: povídky

- ▣ Smuteční slavnost: násilná kolektivizace venkova
- ▣ Po potopě: psychologický román
- ▣ Pozůstalost pana Ábela, Černá hvězda
- ▣ Sešly jsme se v této knize: rozhovory s 12 ženami Charty 77
- ▣ Pán věže, Jan Hus, Člověk v závěsu
- ▣ Přítelkyně z domu smutku: osudy spoluvězeňkyň na Ruzyni, jejich postavení, charakteristika, popis života ve vězení, prostředí, vyšetřovatelů, bachařek, neodsuzuje nikoho, jen se snaží poznat a pochopit; metafory, nemá složitý jazyk, spisovný i nespisovný ▣ charakteristika

Ota Pavel

- ▣ původem Žid, od 13 let pracoval v dolech; ovlivněn maminkou, otcem, panem Proškem
- ▣ příroda je samostatný hrdina, formuje osttní hrdiny
- ▣ lyrizovaná próza: popisy vyjadřující vztah k přírodě, rybaření patří ke koloběhu života
- ▣ reportáže o sportovcích: vybírá si sportovce, když se mu nedaří, v osobních i sportovních krizích - pomíjivost slávy; sportovci jsou součastníci i z doby před válkou
- ▣ jazyk je prostý obrazná pojmenování
- ▣ Dukla mezi mrakodrapy, Plná bedna šampaňského, Pohár od Pánaboha, Pohádka o Raškovi
- ▣ Fialový poustevník (Jak jsem potkal rybu: autobiografické; Smrt krásných srnců: život otce)

90. léta

Halina Pawlowská

- ▣ většinou sbírky fejetonů, autobiografické povídky, zamyšlení nad životem, pohled ženy
- ▣ Ať zešílí láskou, Proč jsem se neoběsila, Hroši nepláčou, Charakter mlčel a mluvilo tělo: krátké povídky
- ▣ Zoufalé ženy dělají zoufalé věci: děj 40 letá rozvedená žena
- ▣ Díky za každé nové ráno: příběh

Michal Viewegh

- ▣ Báječná léta pod psa, Výchova dívek v Čechách, Názory na vraždu, Nápadky laskavého čtenáře
- ▣ Účastníci zájezdu: autobiografické, charakteristika postav, vztahy mezi lidmi, jejich postoje, názory